

LA CÒRNAMUSA

UN PRINCIPI PARTATJAT

Se tròban còrnamusas suus tres parçans estudiats. En espiar finament, sol lo principi ei comun empr'amor las lors diferéncias de fabricacion, de produccion deu son e de jòc son çaquela importantas.

Coma fonciona la còrnamusa ?

La còrnamusa qu'ei un instrument de vent. S'i tròba tostamps los medishs elements constitutius. Un sac sople e estanc (a l'origina, regde sovent de cuer), resèrva d'aire sus la quau son fixats au mensh dus canèths. Lo sac qu'ei caperat o pas per un teishut.

Un deus canèth serveish a balhar l'aire dins lo sac. Qu'ei generaument equipat d'ua sopapa qui empacha l'aire de tornar sortir deu sac peu medish camin. L'aire qu'ei balhat sia en bohar dab la boca, sia dab un bohet.

Lo o los autes canèths, alimentats per l'aire contengut dins lo sac, serveishen a la produccion deu son. Per har un son, son equipats d'espiulas simplas, com las clarinetas, o doblas, com l'autbòi. Aqueras espiulas sont fixadas au cap deu canèth qui se tròba dins lo sac, e son deu còp invisiblas. Quan la pression d'aire sufeish au diens deu sac, aqueras espiulas son botadas en vibracion, e hèn cadua un son.

Los canèths sonòres pòden produsir un son de hautor permanenta, e s'apèran bordons. Pòden tanben hèr ua melodia obtenguda en boçar o desboçar dab los dits traucs horats lo long d'aqueth còr sonòre. Son alavetz canèths melodics.

Las combinasons entre canèths melodics e canèths bordons a espiulas simplas o doblas son regde diversificadas seguent las epòcas e las societats qui utilizan la còrnamusa.

D'on provénguen las còrnamusas ?

En l'estat actuau de las recèrcas, lo principi auré estat inventat dins las vaths de l'India 4000 ans ha aproximativament. Los Grècs, puish los Romans, deu temps de las lors expedicions, aurén tornat miar lo principi d'aqueth instrument e l'auren utilizat e expandit (Neron per exemple en jogava). Atau, se tròban còrnamusas "istoricas", suu territòri de l'expandida de la romanizacion (Euròpa, Africa deu nòrd, Orient-Mejan).

Las còrnamusas semblan s'èster diversificadas a la fin de l'Edad Mejana. Aulhors sus la planeta, son arribadas mei tardivament dab los migrants (America, per exemple).

Suus nòstes territòris.

En Escòcia, la mei coneishuda a l'ora d'ara, qu'ei aperada, en gaelic escocés, **Piob Mhòr**, qui significa Grana Còrnamusa (en anglés, qu'ei **Great Highlands Bagpipe** (Grana Còrnamusa de las Hautas Tèrras) de qui l'abreviacion **GHB** ei correntament emplegada). Qu'a un canèth de jòc (chanter) e tres bordons verticaus.

En Irlanda, la mei coneishuda au dia de uei s'apèra, en gaelic, **píob uilleann**, qui significa Grana Còrnamusa (en anglés, ei **Uilleann Pipes**). L'aire qu'ei balhat per un bohet e un sistèmi regde perfeccionat de bordons activats per claus jogadas dab l'abansbraç, produseish un jòc regde elaborat.

En Gasconha, la mei coneishuda s'apèra la boha o còrnamusa de las lanas de Gasconha en francés. De petita talha, las duas partidas sonòras son dins la medisha pèça de boès. Mei qu'un bordon, qu'ei un canèth qui permet un accompagnement ritmicò-armonic. Un mistèri demòra : la sua proximitat dab còrnamusas eslovacas, çaquela regde luenh geograficament.

Estoc regde jogada de las annadas 1850 a 1920. Lo darrèr musicaire tradicionau (Justin Jeanty Benquet) morishcòc en 1957, e la boha manquèc desaparèisher. Dins las annadas 1970, musicaires l'an reviscolada e hèita evoluar. Uei, que coneish un ensenhament, ua practica e ua difusion regde dinamics.

Suu territòri occitan, qu'existishen 7 varietats de còrnamusas : la boha, la bodega (o craba), la chabreta deu Lemosin, la chabreta deu Perigòrd, la cabreta, lo bot aranés, las musetas « nòrd-occitan ».

ARTS

MUSICA E DANÇA

ACTIVITATS

En classa, en cantar boca barrada, hètz lo medish bordon, puish dus bordons, un a la quinta de l'aute dab l'ajuda deu professor de musica.

Fabrica ua espiula en partir de « palhas tà béver de plastic ».

còrnemusa gascona

QUESTIONS

Quinas son las partidas "incontornablas" tà aver ua còrnamusa ?

Bota sus ua carta de França las 11 còrnamusas diferentas que seguishen :

Veuze
Musette bressane
Boha
Biniou bras
Musette du centre
Musette

Musette Béchonnet
Biniou kozh
Bodega
Chabrette
Cabrette à soufflet

còrnemusa escocesa

LEXIC

Bordon : per ua còrnamusa, qu'ei un canèth sense trauc de jòc qui hè ua sola e medisha nòta de contunh.

Espiula : sistèma sonòre qui produseish le son per la vibracion d'ua o de duas lenguetas, sovent de canavèra.

FRISA CRONOLOGICA

2 000 av JC environ
invention deu principi de la còrnamusa.

1er sègle
disseminacion deu principi de la còrnamusa dins lo monde romanic

XII^{av} e après
diversificacion de las còrnamusas

MUSICA E DANÇA

ARTS

DÉPARTEMENT DU GERS

Erasmus+